

Raymond Ledrout

Sociologie urbaine

Presses Universitaires de France, Paris 1968, 222 stranice

Predmet socioloških proučavanja gradova prema Ledroutu temelji se na kolektivnoj egzistenciji kao obilježju grada i gradskog načina života. Urbanizacija ima jednu socijalnu dimenziju, koja se veoma lako može ograničiti na njene ekološke, psihološke ili društvene osnove. Ledrout je nastojeći da izbjegne ta pojednostavljenja, građu knjige *Sociologie Urbaine* (Urbana sociologija) podijelio na dva dijela. Prvi dio govori o *kolektivnoj organizaciji gradova* (podnaslovi: »Od aristokratskog grada prema megalopolisu«, »Kontrola razvoja i urbanog planiranja«, »Problemi integracije savremenih urbanih zajednica«), a drugi o *organizaciji društveno urbanog prostora* (»Diferencijacija društvenog prostora«, »Kompozicija društvenog prostora«, »Urbanizam i kultura«).

Prema Ledroutu urbana se zajednica zasniva na okupaciji određenog teritorija. Tako nastali kolektiv ima svoj oblik u prostoru, više-manje određene granice i internu strukturu. Dugo vremena grad je bio »grob plemena« (J. J. Rousseau) i »proždirač ljudi«. Iako su suvremeni gradovi dosta izgubili od svojih nekadašnjih karakteristika, nalazimo ponegdje u »zapadnim gradovima« (!) ostatke tog urbanog društva.

Institucije su uvjeti egzistencije urbanih zajednica, koje određuju specifične odnose između društvenih faktora. Broj i gustoća stanovništva, sami po sebi, nisu odlučujući faktor (predgrađe sa 2.000 stanovnika može imati više urbanih karakteristika nego veliko ratarsko naselje sa 3.000 stanovnika klasificirano kao grad). U različitim se zemljama primjenjuju nejedinstveni statistički kriteriji za svrstavanje naselja među gradove s obzirom na broj stanovnika: raspon se kreće od 2.000 pa sve do 11.000 (Egipat)!

Slijedeće je obilježje urbanih područja sve veća mobilnost stanovnika, koja se ne javlja jedino u čisto ratarskim područjima. Posljedice društvene pokretljivosti su višebrojne, ali među najznačajnije spadaju gubljenje kontakata i informacija.¹

Kvartu (četvrti), kao osnovnom dijelu jednog šireg gradskog područja, autor je posvetio mnogo redaka, definirajući ga kao *dio urbanog društvenog prostora koji je pogodan za stanovite tipove gradova, te koji ima stanovitu autonomiju*. Mumford, oslanjajući se na povijesne podatke, kaže da se u srednjevjekovnom gradu sa najvećom čistoćom manifestira realnost kvarta kao socijalnog jedinstva. Danas je taj srednjevjekovni aspekt sačuvan jedino u starim kvartovima. U novijim četvrtima društveni je život reduciran na susjedske i prijateljske odnose. Tradicionalni oblici

¹ »Sanjari« iz Toulousa, kako ih autor naziva, koji su sudjelovali na izborima, ne znaju ime svog gradonačelnika, koji je, usput rečeno, na položaju 7 godina!

kolektivnog života iščezavaju, a iz sve veće redukcije društvenih interakcija rađa se atomizirana porodica. Sama jezgra, toliko karakteristična za stare kvartove, nije dovoljan uvjet za stvaranje kvarta. Mora postojati jezgra ekipaža, važnih za velik broj ljudi.

Prostorna struktura starog grada sa svojim centrima relativno je kruta. Populacija, koja stalno nadolazi, tendira »rastvaranju« takvog kvarta. Anonimnost postaje pravilo. U starim su kvartovima mjesto stanovanja i aktivnosti bili usko povezani, ne tjerajući stanovnike da se raspršuju »na sve četiri strane grada« (str. 128). Stanovništvo kvarta je, dakle, stabilno, većinom od rođenja do smrti. Prostorna i društvena pokretljivost veoma su slabe, što starom kvartu daje individualnost. Mehanizam dezintegracije i kolektivne disocijacije tu je relativno lako slijediti. Međutim, veliki grad, kao i suvremena država (za autora suvremena država, tj. onaj oblik koji će u budućnosti prevladavati, očito nije socijalistička — opaska L. C.) mnogo je centraliziraniji nego srednjovjekovni, pa je i procese i poteškoće koje se tu javljaju teže slijediti. Demografska i industrijska revolucija sa povećanjem broja stanovnika, kao i ubrzanjem mobilnosti, direktno utječu na kolektivitet u kvartu. Jezgre zakrčenih kvartova su prenaseljene. Njihova populacija često po broju prelazi stanovništvo mnogih čitavih gradova (penje se na 10, 20 pa čak i 50.000 žitelja). Istodobno se zamjećuje proces opadanja raznovrsnosti opreme i servisa (équipements). Mnoge trgovine na malo često se nalaze »na kupu«, u jednoj ulici. Druga krajnost je raspršenost svakodnevnih uslužnih servisa,² što vodi pretjeranoj izoliranosti. Uvjeti za promjenu mjesta igraju veoma važnu ulogu: kad kažemo da idemo »u grad« ili »u drugi kvart« to uvijek podrazumijeva jednu promjenu mjesta, jednu ekspediciju, koja traje relativno dugo. Štoviše, tu postoje dvije odijeljene psihosocijalne forme: ponašanje i vladanje nisu isti, *jer kvart je na razini pješaka*.

U velikim kvartovima, gdje su mjesto boravka i mjesto obavljanja aktivnosti razdvojena, kvart se organizira oko rezidencijalnog života, s tim da između »kvarta« i »centra« ne postoje međustupnjevi. Postoji samo spontana diferencijacija stanovništva po narodnosti i ekonomskom statusu (tipično za Sjedinjene američke države) ili diferencijacija na društvenoj odnosno socio-profesionalnoj osnovi (tipično za Evropu).

Tri su obilježja društvenog života u kvartu: intenzitet društvenih odnosa podjednak je onom u kolektivnom životu (životu zajednice), veća se važnost pridaje društvenim odnosima i kolektivni je život intenzivniji.

Intenzitet društvenog života (socijalna kohezija), s jedne strane, ovisi o društvenim odnosima koji se odvijaju u kvartu, a, s druge, o stupnju participacije stanovništva u kolektivnim aktivnostima kvarta i u životu organizacija u kvartu.³

Što uvjetuje slabljenje kohezije kvarta? Najbanalniji primjer je prometna ulica, koja prolazi po osi kvarta, ali preko koje je veoma teško prijeći. Ona postaje element društvene disocijacije, koji prijeti individualiteti kvarta, naročito zbog reperekusija po društveni život. Prostorne granice kvrata suviše udaljene od njegova centra također mogu slabiti socijalnu koheziju.

Kvantitativne razlike uzrokuju kvalitativne globalne razlike: jedan čisto rezidencijalni kvart, čak sa svakidašnjim servisima, ali bez ostale institucionalne otpreme je polumrtav kvart, »u kome caruju monotonija i dosada« (str. 169). Unutar gradskog tkiva obično postoji više središta različitog intenziteta privlačenja, pa autor razlikuje »primarne« i »sekundarne« centre. (Centralne zone grada kadšto nemaju

² Njujorčani glavninu svojih nabavki obavljaju pješke, »na dva koraka od stana«.

³ Crkva je dugo vremena bila snažan faktor lokalne kohezije, te je njena funkcija bila odlučujuća.

poseban centar, jer su one same, u cijelosti centar). Središte pak samo postaje mjesto dokolice i promjena, »koje ostvaruju neprekidnost odvijanja spektakla« (str. 158).

U sadašnjim uvjetima kvart normalno funkcionira, kada u njemu, u pogodnoj gustoći, postoje trgovačka mreža i škole prvog stupnja. Najpogodnijom veličinom kvarta autor drži da čini 3 km okolnog prostora (preko 5 km kvart se raspada) i do 5.000 stanovnika. Teritorijem i populacijom te veličine izbjegle bi se krize, jer *društveni poremećaji, koji se odražavaju na pojedince i društveni život u kvartu, neposredno su povezani sa nepostojanjem međuljudskih odnosa i poteškoćama oko socijalne i prostorne integracije kvartova unutar šire urbane zajednice*. Sam intenzitet društvenog pritiska, dakle, direktno ovisi o izolaciji i jednoličnosti prebivališta, dovoljne gustoće. Čovjek, koji živi u »kaotičnoj« sredini, koji je izgubio svoju komunalnu egzistenciju i tradicije, a dobio kompenzaciju u osobnom životu, malo-pomalo postaje izoliran u »usamljenoj gomili«. Pritisak, koji se vrši na njega, ako se društveni život čovjeka ograničava na kvart, ubrzo postaje nepodnošljiv. »Faustovskom čovjeku« u traženju samog sebe, suprotstavlja se »čovjek želja«, koji u svojoj duhovnoj i materijalnoj oskudici traži zadovoljenje osnovnih životnih potreba (str. 198).

Što Ledrout kaže o budućnosti gradova?

U prvom redu, kompozicijom prostora ne smiju se stvarati zatvoreni, stisnuti, autonomni prostori, koji će se prije ili kasnije neminovno rasprsnuti. Treba težiti ka strukturiranju *otvorenog, neograničenog prostora, kako prema van, tako i prema unutra* (str. 196). Ulazimo u doba stvaranja teritorijalizacije novog tipa, jer doba gradova nije prošlo. Je li današnja situacija polazište pokazat će budućnost. »Nostalgija za nekadašnjim oblicima gradskog života mora se usmjeriti prema usvajanju novih formi« (str. 222).

Zbog aktualnosti problema koje obrađuje, te zbog pomanjkanja djela te vrste u nas, šteta je što ova knjiga nije prevedena na naš jezik.

Lenga Cvitanović